

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته علوم حدیث

گرایش تفسیر اثری

عنوان پایان نامه

تفسیر مبهمات قرآن در پرتو روایات امامان شیعه (علیهم السلام)

دانشجو

هدی سنوبری

استاد راهنما

حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمد علی مهدوی راد

استاد مشاور

دکتر شادی نفیسی

ماه و سال دفاع

اردیبهشت ۱۳۸۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده علوم حدیث

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته علوم حدیث

گرایش تفسیر اثری

عنوان پایان نامه

تفسیر مبهمات قرآن در پرتو روایات امامان شیعه (علیهم السلام)

استاد راهنما

حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمد علی مهدوی راد

استاد مشاور

دکتر شادی نفیسی

دانشجو

هدی سنوبری

ماه و سال دفاع

اردیبهشت ۱۳۸۹

تمام حقوق این اثر متعلق به دانشکده علوم حدیث است.

تقدیم به

پیشگاه پروردگار علیم و حکیم که به ما توفیق کسب علم و حکمت را عطا فرمود؛
و محضر مبارک حضرت ختمی مرتبت ، رسول رحمت محمد مصطفی (صلی الله علیه و آله)؛
و یعسوب الدین، امیر المؤمنین ، صدیق اکبر حضرت علی مرتضی (علیه السلام)؛
و سلاله المصطفی، انسیه الحوراء حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها)؛
و ابناء مطهرشان (علیهم السلام) خاصه حضرت صاحب الزمان، بقیه الله اعظم (عجل الله تعالی
فرجه)؛
و سید الکریم، محدث الشریف، حضرت عبدالعظیم الحسنی (علیه السلام)؛
و پدر و مادر گرامی و بزرگوارم که رنج علم اندوزی و پرورش ما را همیشه به جان خریده و از
هیچ محبتی دریغ نمودند.

تقدیر و تشکر

با سپاس از درگاه خداوند قادر متعال؛

و با تشکر و قدردانی فراوان از اساتید محترم جناب آقای حجت الاسلام مهدوی راد و سرکار خانم

دکتر نفیسی و تمامی بزرگوارانی که در نگارش این پژوهش مرا یاری نمودند؛

و با سپاس فراوان از همسرم که با همدلی و همراهیش مرا در پیمودن این مسیر یاری کرد.

چکیده

«مبهمات» اصطلاحی علوم قرآنی است که عالمان علوم قرآن در ضمن آثار خود بدان پرداخته اند و پیش از این، عنوان اعلام، اماکن و زمان‌ها، حیوانات، فرشتگان، جنیان، ستارگان و اعداد مبهم را بیان کرده‌اند نه مفاهیم را.

روشن است که ابهام زدایی از آنچه مبهم نامیده می‌شود پیش از هر چیز مستند به نقل‌ها و گزارش‌ها خواهد بود که پژوهش‌های انجام‌شده درباره مبهمات با تکیه به مستندات و نقل‌های اهل سنت شکل گرفته است این پژوهش برای ستردن خلأ، اثری مکتوب در این زمینه است که با هدف تبیین و تفسیر مبهمات بر پایه روایات اهل بیت (علیهم‌السلام) سامان یافته است.

«تفسیر مبهمات القرآن» بلنسی که گسترده‌ترین کتاب در این موضوع است مبنا قرار گرفته و هر آنچه او «مبهم» تلقی کرده است با روایات و نقل‌های منابع شیعی سنجیده شد، مواردی پذیرفته شده و مواردی دیگر نقد شده و بخش‌هایی از آنچه در آن کتاب آمده است از نقد رد شده است.

این پژوهش نشان داده است که تفسیر مبهمات در مکتب خلفاء غالباً در جهت فضیلت‌سازی و منقبت‌سوزی به خامه آمده است و اما آنچه در نکتب اهل بیت (علیهم‌السلام) شکل گرفته است واقع‌نمایی دقیق و استوار و سامان‌یافته است.

کلید واژه‌ها: مبهمات، تفسیر مبهمات قرآن، تفسیر امامان شیعه، روایات شیعه، بلنسی.

۱. فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۹	فصل اول: کلیات
۱۰	۱-۱ بررسی واژه مبهم
۱۰	۱-۱-۱ ریشه و معنای لغوی
۱۱	۱-۱-۲ مشتقات و کاربردهای «مبهم» در قرآن و حدیث
۱۲	۱-۱-۳ تعریف اصطلاحی مبهم
۱۳	۲-۱ علل ورود مبهمات در قرآن
۱۵	۳-۱ ابزار و راهکارهای دستیابی به مبهمات در قرآن
۱۵	۱-۳-۱ قرآن
۱۶	۲-۳-۱ حدیث پیامبر
۱۶	۳-۳-۱ اثر صحابه و تابعین
۱۸	۳-۴-۱ مهمترین منابع دستیابی به مبهمات قرآن از طریق نقل صحیح
۱۸	۴-۱ رابطه علوم قرآنی و مبهمات قرآن
۱۹	۵-۱ روش تحقیق
۱۹	۱-۵-۱ اصول و مبانی
۲۰	۶-۱ توضیحاتی در باره کتاب «تفسیر مبهمات القرآن» بلنسی
۲۱	۱-۶-۱ اشکالات وارد بر کتاب بلنسی
۲۷	فصل دوم: آیات مبهم
۲۹	۲-۱-۱ سوره حمد
۲۹	۲-۲-۱ سوره بقره

٥٦	٢-٣- سورة آل عمران
٧٣	٢-٤- سورة نساء
٨٥	٢-٥- سورة مائدة
٩٩	٢-٦- سورة انعام
١٠٦	٢-٧- سورة اعراف
١١٧	٢-٨- سورة انفال
١٢٢	٢-٩- سورة توبه
١٣٦	٢-١٠- سورة يونس
١٣٩	٢-١١- سورة هود
١٤٧	٢-١٢- سورة يوسف
١٥٢	٢-١٣- سورة رعد
١٥٦	٢-١٤- سورة ابراهيم
١٦٢	٢-١٥- سورة حجر
١٧١	٢-١٦- سورة نحل
١٧٧	٢-١٧- سورة اسراء
١٨٥	٢-١٨- سورة كهف
١٩٤	٢-١٩- سورة مريم
٢٠٠	٢-٢٠- سورة طه
٢٠٤	٢-٢١- سورة انبياء
٢٠٨	٢-٢٢- سورة حج
٢١١	٢-٢٣- سورة مؤمنون
٢١٤	٢-٢٤- سورة نور

٢١٨	٢٥-٢- سورة فرقان
٢٢٠	٢٦-٢- سورة شعراء
٢٢٣	٢٧-٢- سورة نمل
٢٢٧	٢٨-٢- سورة قصص
٢٣٥	٢٩-٢- سورة عنكبوت
٢٣٦	٣٠-٢- سورة روم
٢٣٧	٣١-٢- سورة لقمان
٢٣٩	٣٢-٢- سورة سجده
٢٤٠	٣٣-٢- سورة احزاب
٢٥٠	٣٤-٢- سورة سبأ
٢٥٢	٣٥-٢- سورة فاطر
٢٥٤	٣٦-٢- سورة يس
٢٥٧	٣٧-٢- سورة صافات
٢٥٩	٣٨-٢- سورة ص
٢٦٢	٣٩-٢- سورة زمر
٢٦٧	٤٠-٢- سورة غافر
٢٦٩	٤١-٢- سورة فصلت
٢٧١	٤٢-٢- سورة شورى
٢٧٤	٤٣-٢- سورة زخرف
٢٧٧	٤٤-٢- سورة دخان
٢٨١	٤٥-٢- سورة جاثية
٢٨١	٤٦-٢- سورة احقاف

٢٨٤	٤٧-٢- سورة محمد
٢٨٦	٤٨-٢- سورة فتح
٢٨٩	٤٩-٢- سورة حجرات
٢٩١	٥٠-٢- سورة ق
٢٩٦	٥١-٢- سورة ذاريات
٢٩٧	٥٢-٢- سورة طور
٢٩٨	٥٣-٢- سورة نجم
٣٠٠	٥٤-٢- سورة قمر
٣٠١	٥٥-٢- سورة الرحمن
٣٠٣	٥٦-٢- سورة واقعه
٣٠٥	٥٧-٢- سورة حديد
٣٠٥	٥٨-٢- سورة مجادله
٣٠٨	٥٩-٢- سورة حشر
٣١٠	٦٠-٢- سورة ممتحنه
٣١٢	٦١-٢- سورة صف
٣١٢	٦٢-٢- سورة جمعه
٣١٤	٦٣-٢- سورة منافقون
٣١٥	٦٤-٢- سورة تغابن
٣١٥	٦٥-٢- سورة طلاق
٣١٦	٦٦-٢- سورة تحريم
٣١٨	٦٧-٢- سورة ملك
٣١٩	٦٨-٢- سورة قلم

- ٣٢٠ ٢- ٦٩- سورة حاقه
- ٣٢٢ ٢- ٧٠- سورة معارج
- ٣٢٤ ٢- ٧١- سورة نوح
- ٣٢٤ ٢- ٧٢- سورة جن
- ٣٢٥ ٢- ٧٣- سورة مزمل
- ٣٢٦ ٢- ٧٤- سورة مدثر
- ٣٢٨ ٢- ٧٥- سورة قيامت
- ٣٢٨ ٢- ٧٦- سورة انسان
- ٣٣٠ ٢- ٧٧- سورة مرسلات
- ٣٣٠ ٢- ٧٨- سورة نبا
- ٣٣١ ٢- ٧٩- سورة نازعات
- ٣٣١ ٢- ٨٠- سورة عبس
- ٣٣٣ ٢- ٨١- سورة تكوير
- ٣٣٤ ٢- ٨٢- سورة انفطار
- ٣٣٤ ٢- ٨٣- سورة مطفين
- ٣٣٦ ٢- ٨٤- سورة انشقاق
- ٣٣٦ ٢- ٨٥- سورة بروج
- ٣٣٩ ٢- ٨٦- سورة طارق
- ٣٣٩ ٢- ٨٧- سورة اعلی
- ٣٤٠ ٢- ٨٨- سورة غاشيه
- ٣٤٠ ٢- ٨٩- سورة فجر
- ٣٤٠ ٢- ٩٠- سورة بلد

- ٣٤١ ٢- ٩١- سورة شمس
- ٣٤٢ ٢- ٩٢- سورة ليل
- ٣٤٢ ٢- ٩٣- سورة ضحى
- ٣٤٢ ٢- ٩٤- سورة انشراح
- ٣٤٢ ٢- ٩٥- سورة تين
- ٣٤٣ ٢- ٩٦- سورة علق
- ٣٤٣ ٢- ٩٧- سورة قدر
- ٣٤٤ ٢- ٩٨- سورة بينه
- ٣٤٥ ٢- ٩٩- سورة زلزله
- ٣٤٥ ٢- ١٠٠- سورة عاديات
- ٣٤٥ ٢- ١٠١- سورة قارعه
- ٣٤٥ ٢- ١٠٢- سورة تكاثر
- ٣٤٦ ٢- ١٠٣- سورة عصر
- ٣٤٦ ٢- ١٠٤- سورة همزه
- ٣٤٦ ٢- ١٠٥- سورة فيل
- ٣٤٧ ٢- ١٠٦- سورة قريش
- ٣٤٧ ٢- ١٠٧- سورة ماعون
- ٣٤٧ ٢- ١٠٨- سورة كوثر
- ٣٥٠ ٢- ١٠٩- سورة كافرون
- ٣٥١ ٢- ١١٠- سورة نصر
- ٣٥١ ٢- ١١١- سورة مسد
- ٣٥٢ ٢- ١١٢- سورة اخلاص

۳۵۴ سورة ناس ۱۱۴-۲
۳۵۵ نتایج و پیشنهادات
۳۵۸ فهرست منابع و مأخذ
۳۶۶ فهرست‌های موضوعی
۳۶۶ ۱- فهرست موضوعی افراد مبهم
۳۷۵ ۲- فهرست موضوعی مبهمات شهرها، سرزمین‌ها و مکان‌ها
۳۷۸ ۳- فهرست موضوعی مبهمات زمان
۳۷۹ ۴- فهرست موضوعی مبهمات حیوانات
۳۷۹ ۵- فهرست موضوعی مبهمات اعداد
۳۸۰ ۶- فهرست موضوعی مبهمات درختان
۳۸۰ ۷- فهرست موضوعی مبهمات شیاطین و جن
۳۸۰ ۸- فهرست موضوعی مبهمات ستارگان
۳۸۱ ۹- فهرست موضوعی ملائکه
۳۸۳ ۱۰- فهرست موارد اختلاف در تفسیر آیات مبهم میان شیعه و اهل سنت
۳۹۴ ۱۱- فهرست موضوعی موارد توافق میان شیعه و بلنسی
۳۹۷ ۱۲- فهرست موضوعی آیات حذف شده از کتاب بلنسی
۴۳۴ ۱۳- آیات مبهمی که بلنسی ذکر نکرده است
۴۳۸ ۱۴- فهرست موضوعی آیات مبهمی که شیعه ذکر نکرده است
۴۰۳ صفحه عنوان عربی
۴۴۰ چکیده عربی

چکیده انگلیسی

صفحه عنوان انگلیسی

مقدمه

بخش عظیمی از آثار مکتوب تدوین شده در آستانه قرآن را، نگاشته هایی شکل می دهد که با عنوان «علوم قرآنی» شهره اند.

در میان علوم قرآنی، عنوان «مبهمات قرآن» بحثی، مهم و کارآمد در فهم قرآن و آیات آن است. قرآن کریم در لابلای سطور زرین و صفحات نورانی خود از نامها، جایها، جریانها و پدیده هایی سخن گفته است بدون اینکه به گونه مشخص چند و چونی آن ها را رقم بزند مانند: (وَاعْدْنَا مُوسَىٰ ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأْتَمَمْنَاهَا بِعَشْرِ فَنَمَّ مِيقَاتُ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً)^۱ و (وَ عَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خَلَفُوا حَتَّىٰ إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَ ضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنْفُسُهُمْ)^۲، از این موارد در اصطلاح علوم قرآنی با عنوان مبهمات یاد می شود که از دیر باز در ضمن تفسیر آیات بوده است و برخی از عالمان آثاری درباره آن رقم زده اند.

بیان مسئله

بسیاری از آیات الهی به لحاظ مصداق و یا اشارتی که دارد، در ابهام است، که به کمک نقل و قرائن و راهنمایی های دیگر- که در جای خود روشن شده است - باید چگونگی های آن را دریافت، به مثل در قرآن کریم، خطاب به پیامبر (صلی الله علیه و آله) آمده است:

(فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ...)^۳ می بینی کسانی که در دل هایشان بیماری است، در [دوستی] با آنان شتاب می ورزند. این بیمار دلان که در دوستی با کافران، شتاب می گیرند چه کسانی هستند؟... ده ها مورد از این قبیل؛ این ها و جز این ها، موضوع پژوهشهایی را پدید آورده

۱. اعراف/۱۴۲.

۲. توبه/۱۱۸.

۳. بانه/۵۲.

است که در ضمن آن ها ، قرآن پژوهان به ابهام زدایی از این گونه آیات پرداخته اند^۴ . ابهام زدایی از آیات مبهم توسط ائمه (علیهم السلام) بحثی بسیار مهم است که در شیعه توجه خاصی به این موضوع نشده است و آثار مستقلی در این زمینه در دست نیست .
درباره تفسیر مبهمات قرآن سوالات زیر مطرح شده است .

سوالات تحقیق

- ۱- مبهم در فرهنگ تفسیری به چه معناست ؟
- ۲ - چرا و چگونه مبهم در قرآن راه یافته است ؟
- ۳ - ابزار و راهکارها برای شناسایی موارد درست در تشخیص مبهمات چیست؟
- ۴ - تبیین ائمه از مبهمات چه تفاوت‌های بنیادی با نقل های اهل سنت دارد؟

فروضیات تحقیق

- ۱ - هر لفظی که در قرآن آمده و خداوند آن را با اسم علم ذکر نکرده است خواه نبی باشد یا ولی یا غیر آنها ، آدم یا فرشته یا جن ، شهر ، ستاره ، درخت ، حیوانی که دارای اسم علم است یا عددی که معدودش مشخص نیست و یا مکانی که شناخته شده نمی باشد مفسران چنین الفظی در قرآن را مبهمات نامیده اند .
- ۲ - دلایل گوناگونی علت ورود مبهمات در قرآن میباشد از جمله مهمترین این دلایل مبالغه در وصف است که خداوند اوصافی را بیان میکند که همه آن اوصاف را می شناسند ولی با این حال مبهم می باشد و گاهی در تعیین آن فایده مهمی نمی باشد، گاهی به خاطر مشهور بودن ذکر نشده است
- ۳ - مراجعه به خود قرآن و مراجعه به روایات اهل بیت و کتب حدیثی و مراجعه به کتب تاریخی و مجموعه ها و جنگها از مهمترین ابزار و راهکارها در فهم مبهمات قرآن می باشند .

۴ . ادیب بهروز ، محسن، نگاهی به کتاب مبهمات القرآن، بیئات، ۱۳۷۷، ۲۰، ش، ص ۱۵۴ .

۴ - در مکتب خلفا نقل ها غالباً جهت گیری فضیلت نمایی یا فضیلت ستیزی دارد اما در نقلهای مکتب اهل بیت این موضوع از واقع گرایی قابل توجهی برخوردار است .

یعنی فی الجمله احادیث شیعه، واقع آنچه اتفاق افتاده را روایت می کنند به این معنا که وحی نازل شده مانند آیه (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَ الرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِيلًا) ه و حدیث صحیح نبوی می گوید آیه در شأن امام علی (علیه السلام) نازل شده ولی اهل سنت آن را به نفع شخص دیگری تغییر می دهند و برای او فضیلت سازی می کنند و از امام علی (علیه السلام) فضیلت ستیزی می کنند یا در آیه افک ۶ آنچه برای ماریه اتفاق افتاده است به فضیلتی برای عایشه تبدیل شده است .

این اختلافات بیشتر در روایات اسباب نزول اتفاق افتاده است و اختلاف مذهب هم در لحن این روایات تأثیر گذاشته، و اهل سنت آن ها را به طرف مذهب خود سوق داده تا مذهب خویش را با آن توجیه و تأیید کنند. علاوه بر اینکه فضای سیاسی و انگیزه‌هایی که در هر زمانی حاکم بوده اثری جدی در حقایق و معارف داشته و نگذاشته که حقایق، آن طور که بوده باقی بماند، بلکه در هاله‌ای از ابهام، فرو پوشانده است.

علامه طباطبایی در باره اینگونه روایات معتقد است:

« آنچه در روایات اسباب نزول آمده، اگر نگوئیم همه‌اش، حد اقل بیشترش نظریه شخصی راویان است، به این معنا که راویان آن احادیث، غالباً حوادث تاریخی را نقل می‌کنند، آن گاه یکی از آیات کریمه قرآن را که با آن حادثه مناسبتی دارد ضمیمه نقل خود می‌سازند و مردم خیال می‌کنند که آیه نامبرده اصلاً در باره

۵. نساء/۵۹.

۶. نور/۱۱.

همان حادثه نازل شده»^۷

ضرورت و اهداف

به رغم اینکه این مبحث از مباحث مهم علوم قرآنی می باشد کمترین آن پرداخته شده است و تألیفات به عمل آمده در این زمینه بسیار اندک است نکته مهم این است که متن های گزارش شده و تألیفات رقم خورده همه به خامه عالمان اهل سنت است و با مطالعه آنها در می یابیم که همه این تألیفات با دیدگاه مکتب خلفا نگاشته شده و گزارش شیعی در قالب تألیفی در میان میراث مکتوب قرآنی به چشم نمی خورد و کتاب مستقلی از پیروان اهل بیت در دست نیست . بدین جهت نگاهی به آنچه شکل گرفته است با نقد و بررسی و سامان دادن اثری با نگاه شیعی سخت لازم است . لذا ضرورت ایجاب میکند که تألیفی با توجه به مکتب اهل بیت نگاشته شود.

هدف از نگارش این تحقیق ، تألیف اثر کارآمدی در حوزه شیعه و آشنایی با دیدگاه اهل بیت در تبیین مبهمات قرآن است . همچنین موضوع علمی تنقیح میشود و بحث تفسیری سامان می یابد.

اهمیت و جایگاه دانش مبهمات قرآن در مباحث علوم قرآنی

مبهمات قرآن از جمله مباحث علوم قرآنی است که دستیابی به آن، در فهم قرآن، کار آمد و سودمند خواهد بود.

علمای اهل سنت اهمیت زیادی به علم مبهمات می دهند و دلیل توجه آنان به این علم چند مورد ذکر شده است: ۱- دو حدیث است که بخاری و مسلم از ابن عباس نقل کرده اند که مضمون یکی از آن احادیث بدین شرح است: « ابن عباس از عمر می پرسد: آن دو زن که بر علیه رسول خدا

^۷ طباطبایی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، نوبت چاپ: پنجم، قم، دفتر انتشارات اسلامی جامعه‌ی

مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷ هـ، ج ۴، ص ۷۴.

همدستی کردند، چه کسانی بودند؟ و او پاسخ داد: آن‌ها حفصه و عایشه بودند»^۸.

سهیلی درباره این حدیث می‌گوید: این [توجه صحابه]، واضحترین دلیل بر توجه و اهتمام آنان به علم مبهمات و ارزش این علم در نزد آن‌ها است.^۹

و سیوطی نیز از قول علما می‌گوید: «این حدیث ریشه علم مبهمات است»^{۱۰}.

۲- و حدیث دیگر که آن را نیز از ابن عباس نقل کرده اند که او در باره آیه (وَ مَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ ثُمَّ يَدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَ كَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا)^{۱۱} گفت: «چهل سال، اسم این شخص را جستجو کردم تا آن را یافتم»^{۱۲}.

سهیلی از عکرمه درباره این حدیث نقل می‌کند: «در نقل عکرمه این [توجه گذشتگان] دلیل بر شرافت و بزرگی این علم است و پرداختن به آن، نیکو است؛ و شناخت نسبت به آن فضیلت».

۳- در کتاب های علوم قرآنی، این علم یکی از انواع علوم قرآنی بشمار رفته است.

۴- بسیاری از علما کتاب های فراوانی در علم مبهمات تألیف کرده اند.

بلنسی درباره اهمیت این دانش می‌نویسد: «آن هنگام که ادیبان به آموزش و فراگیری در زمینه ی مبهمات اسمی شعرا می‌پردازند، و در یاد کرد دوران زندگانی و اخبار آنان برای پادشاهان به رقابت دست می‌زنند، پس قاریان قرآن در پرداختن به مبهمات آن شایسته ترند، و در پرداختن به سیره

۸. بلنسی، محمد بن علی، تفسیر مبهمات القرآن، تحقیق: عبد الله عبدالکریم محمد، بیروت، دارالغرب

الاسلامی، ۱۴۱۱هـ، ج ۱، ص ۳۶.

۹. سهیلی، عبدالرحمن بن عبدالله، التعریف ولإعلام فیما ابهم فی القرآن من الاسماء و الأعلام، تحقیق: عبدالله محمد

علی النقرط، طرابلس، كلية الدعوة الإسلامية، ۱۴۱۰ق، ص ۱۶.

۱۰. بلنسی، تفسیر مبهمات القرآن، پیشین، ج ۱، ص ۳۶.

۱۱. نساء/ ۱۰۰.

۱۲. بلنسی، تفسیر مبهمات القرآن، پیشین، ج ۱، ص ۳۶.

وسنت نیکو کاران ، بایسته تر»^{۱۳}.

این عسکر نیز می گوید: علم مبهمات از شریف ترین علوم قرآن است که توجه به آن لازم است.

۱۴

وسیوطی می گوید: دانش مبهمات ، دانشی شریف است؛ گذشتگان ، بسیار به آن پرداخته اند .^{۱۵} با تألیف این تحقیق از موضوع مبهمات در قرآن با نگاه شیعی ابهام زدایی میشود و این بحث قرآنی تبیین می شود و به تفسیر آیات قرآن کمک میکند. که این موضوع برای طلاب و دانشجویان علوم اسلامی و اساتید و پژوهشگران بسیار مفید و قابل توجه خواهد بود.

پیشینه نگارش های «مبهمات»

سابقه اهتمام و پرداختن به مبهمات قرآن و تبیین مصادیق آن به نخستین دوران نزول قرآن باز می گردد . پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) اولین کسی است که به تفسیر و تبیین قرآن پرداخته است . سپس اهلبیت آن حضرت ، صحابه و تابعین و دیگران تا کنون در حد توان خویش به تفسیر مبهمات پرداخته اند . در ابتدا این تبیین به صورت مدون نبود و به صورت پراکنده در میان کتب تفسیر ، تاریخ، حدیث، موجود بوده است ؛ نگاشته های مر تبط با آن گو اینکه پر برگ نیست، ولی از محتوا و بار شایسته ای برخوردار است؛ ظاهراً اولین اثری که در این زمینه سامان یافته است، کتاب «التعریف والإعلام فیما أبهم فی القرآن من الأسماء و الأعلام» نگاشته عبدالرحمن بن عبدالله سهیلی (۵۸۱) در قرن ششم است، پس از او ابن عسکر الغسانی (۶۳۲) در قرن هفتم کتاب «التکمیل

۱۳. همان، ص ۱۰۱.

۱۴. الغسانی، محمد بن علی بن خضر ابن عسکر ، التکمیل والایتمام لکتاب التعریف و الإعلام ، تحقیق:حسن

اسماعیل مروء، دمشق، دارالفکر، ۱۴۱۸هـ، ص ۳۴.

۱۵. سیوطی ، جلال الدین عبد الرحمن ، مفحمت الأقران فی مبهمات القرآن ، تحقیق : ایاد خالد الطباع، بیروت،

مؤسسة الرسالة، ص ۳۴-۳۵.